

"วัฒนธรรมจีนแต้จิ๋ว" ตัวแทนวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย

"Teochew Chinese Cultures" Representations of Chinese Cultures in Thai Society

ธันฐกรณ สังกะพิพัฒนกุล

THANTAKRON SANGKAPIPATTANAKUL

วิทยาลัยจีนศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: k_yangguangbao@hotmail.com

Received: 1 May 2021 / Revised: 25 May 2021 / Accepted: 17 June 2021

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนที่มีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตน ชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มชาวจีนอพยพที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในประเทศไทย ทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วกลายเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจีนทั้งหมดในการรับรู้ของคนไทยโดยทั่วไป ทั้งยังเกิดการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทย-จีนแต้จิ๋วจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน บทความนี้นำเสนอที่มา มูลเหตุ ตลอดจนปัจจัยของการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋ว ภาพรวมของวัฒนธรรมชาวจีนแต้จิ๋วโพ้นทะเลและคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว อีกทั้งการรับและการแลกเปลี่ยนของสองวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีน ในด้านภาษา อาหาร ดนตรีและศิลปะ ค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณี และการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทย-จีนผ่านพิธีกรรมความเชื่อตามช่วงวัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ในบทความนี้ได้ยกตัวอย่างประเพณีแต้จิ๋วในวงจรชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วที่ยังมีการปฏิบัติสืบทอดอยู่ในประเทศไทย

คำสำคัญ: ชาวจีนแต้จิ๋ว วัฒนธรรมชาวจีนโพ้นทะเล ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม

ABSTRACT

Teochew is a subculture of the Chinese cultures that has its own characteristics. Teochew Chinese group is the most populated Overseas Chinese people in Thailand. That makes Teochew cultures so prominent that they were regarded as representations of the Chinese cultures by common Thai people. That results in a mix of Thai and Teochew cultures that brought about the new local cultures in Thailand. This article explains causes and factors that led Chinese people to

migrate from their homeland. We also investigate different aspects of Overseas Teochew cultures and how they fit in with the local Thai cultures such as languages, cuisines, music and arts, social values, beliefs and ceremonies in their lives. We discuss adoptions and adaptations between Teochew cultures and local Thai cultures. We give an example of some Teochew traditions still preserved among ethnic Teochew-Thai people.

Keywords: Teochew people, Overseas Chinese cultures, tradition, beliefs, ceremonies.

บทนำ

ชาวจีนอพยพย้ายถิ่นฐานมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะเวลายาวนานกว่าหลายศตวรรษ สำหรับชาวจีนที่พูดภาษาแต้จิ๋ว ชาวจีนกลุ่มนี้ได้อพยพมายังประเทศไทยมากกว่าไปในประเทศอื่น ทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วในไทยมีจำนวนประชากรมากกว่าชาวจีนกลุ่มที่พูดภาษาถิ่นอื่น ที่ผ่านมามีชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากไม่ได้อพยพมาทำงานกับคนไทย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนถ่ายเททางวัฒนธรรม เกิดการผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่น ถือเป็นกระแสหลักแห่งวิวัฒนาการของชาวจีนโพ้นทะเล กลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มีพลังทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพทางสังคมที่เข้มแข็งและมีการศึกษา โดยคนกลุ่มนี้จะกระจุกตัวรวมกันเป็นชุมชน มีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติและมีความเกี่ยวข้องกันทางสังคม ประกอบขึ้นเป็นชนชั้นกลางที่ช่วยให้สังคมไทยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น วัฒนธรรมของจีนแต้จิ๋วได้แพร่กระจายไปในสังคมไทยในหลากหลายมิติ จนทำให้คนไทยโดยทั่วไปรับรู้และเข้าใจว่าภาษาแต้จิ๋วคือภาษาจีน อาหารการกิน วัฒนธรรมประเพณีตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติของจีนแต้จิ๋วคืออาหารและวัฒนธรรมประเพณีของจีน ซึ่งนั่นหมายถึงความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอันเนื่องจากการขาดการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของประเทศจีนอย่างถูกต้อง

ในภาษาไทยมักจะเรียกชาวจีนอพยพเหล่านี้ว่า "ชาวจีนโพ้นทะเล" ตรงกับคำภาษาจีนกลางว่า "หัวเสียว" (华侨) และภาษาแต้จิ๋วคือ "หัวเคี้ยว" ส่วนคำภาษาไทยที่เรียกจีนโพ้นทะเลเหล่านั้น ถอดความมาจากภาษาอังกฤษว่า Overseas Chinese หรือชาวจีนที่อยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนคือ ประเทศจีน และได้กระจายออกไปอยู่ทั่วโลก สำหรับในประเทศไทยชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามามากที่สุดในช่วงระหว่างรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นักวิชาการชาวตะวันตกที่ศึกษาเรื่องชาวจีนในไทยได้ประมาณการจำนวนประชากรชาวจีนว่ามีอยู่ถึงหนึ่งในสามของประชากรไทยทั้งหมด จนกล่าวกันว่าคนจีนเป็นผู้โดยสารที่ถือว่าเป็นสินค้าที่มีค่ามากที่สุดจากเมืองจีน ที่มีการขนส่งมายังสยาม (สุภางค์ จันทวานิช. 2539 : 15)

ชาวจีนที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากมณฑลกวางตุ้งและมณฑลฮกเกี้ยนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ส่วนที่เหลือบางส่วนมาจากมณฑลไหหลำ กวางสีและยูนนาน ชาวจีนอพยพเหล่านี้จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน เพราะแต่ละกลุ่มจะมี ภาษาพูด วัฒนธรรม และประเพณีปฏิบัติปลีกย่อยบางอย่างที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่นของตน ดังนั้น ชุมชนชาวจีนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงมักจะแบ่งแยกกันตามกลุ่มภาษาจีนถิ่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิด ชาวจีนที่เข้ามาพำนักอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ประกอบด้วยชาวจีนจาก 5 กลุ่มภาษา คือ แต้จิ๋ว กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน ไหลำ และแคะ ทั้งห้า

กลุ่มภาษานี้มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษามักจะตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินทางมายังประเทศไทย เส้นทางการอพยพย้ายถิ่นหลังจากมาประเทศไทย ชุมชนชาวจีนที่ตั้งขึ้นก่อนหน้าซึ่งทำหน้าที่เป็นสถานที่แรกรับสำหรับชาวจีนรุ่นต่อ ๆ มา แสดงถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยและลักษณะการทำมาหากินของชาวจีนในประเทศไทย (ชัชวาลย์ นิรมิตวิจิตร. 2546 : 11)

คำว่า "แต้จิ๋ว" นอกจากเป็นชื่อของกลุ่มชาวจีนที่พูดภาษาถิ่นเดียวกัน คือภาษาแต้จิ๋วแล้วยังเป็นชื่อเมืองเก่าแก่อันเป็นต้นกำเนิดของชาวแต้จิ๋วทั้งหลาย ได้แก่เมืองแต้จิ๋ว (潮州) หรือเมืองเฉาโจวตามที่ออกเสียงในภาษาจีนกลาง เมืองแต้จิ๋วเป็นเขตปกครองที่เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงของมณฑลกว่างตั้งมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 5 ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.413 ในราชวงศ์จิ้นตะวันออก เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การปกครอง และวัฒนธรรมของภูมิภาคตลอดมา จนมีคำกล่าวที่ว่า "หากมากว่างตั้งแล้ว มิได้เห็นเมืองแต้จิ๋วก็เสียเที่ยวเปล่า" เมืองแต้จิ๋วเป็นที่รู้จักกันดีในด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่นส้มแต้จิ๋ว ชาแต้จิ๋ว น้ำตาลแต้จิ๋ว ในด้านวัฒนธรรมเช่น อาหารแต้จิ๋ว จั๋วแต้จิ๋ว ผ้าปักแต้จิ๋ว งานไม้แกะสลักแต้จิ๋ว เครื่องเคลือบ เครื่องปั้น หุ่นแต้จิ๋วตลอดจนงานหัตถกรรมอื่น ๆ แต่เดิมแต้จิ๋วเป็นเมืองใหญ่สำคัญเมืองหนึ่ง มีอำเภอในปกครอง 9 อำเภอ (สุภางค์ จันทวานิช. 2534 : 14) ปัจจุบันเมืองแต้จิ๋วแยกเป็นสามจังหวัดคือ จังหวัดแต้จิ๋ว จังหวัดชัวเถา และจังหวัดก๊กเอี้ย เรียกเป็นภาษาแต้จิ๋วว่า "เตี้ยชัวชานี้" (潮州三市) ความหมายว่า ถิ่นแต้ชัว 3 จังหวัด เมืองแต้จิ๋วนี้เป็นเมืองริมทะเล อำเภอต่าง ๆ ของแต้จิ๋วจะตั้งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำหังกั้ง (韩江) ในอดีตมักเกิดอุทกภัยเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเขื่อนกันน้ำทั้ง น้ำหลากก็จะทำลายชีวิตผู้คนบ้านเรือนทรัพย์สิน เรือกสวนไร่นาอย่างรุนแรง และมักจะมีโรคระบาด เนื่องจากเป็นเขตที่มีอากาศร้อนชื้น แผ่นดินไหวก็มีอยู่เป็นระยะ ๆ จาก "บันทึกจังหวัดเฉาโจว" 《潮州志》 พบว่าในรัชกาลคังซี ยิงเจิ้ง เขียนหลงของราชวงศ์ชิง เขตอำเภอต่าง ๆ ของเฉาโจว (แต้จิ๋ว) ต้องประสบภัยธรรมชาติมากมายหลายครั้ง คืออุทกภัย 102 ครั้ง วัตภัย 96 ครั้ง ภัยตึกถล่ม 10 ครั้ง โรคระบาด 7 ครั้ง แผ่นดินไหว 33 ครั้ง (ตัวหนังสือ.2534 : 20) จากภัยธรรมชาติและภัยจากน้ำมือมนุษย์และความอดอยากที่เกิดขึ้นในเขตเมืองแต้จิ๋วมากมายหลายต่อหลายครั้ง ทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วต้องอพยพโยกย้ายหนีตายออกจากถิ่นที่อยู่เดิม

มูลเหตุของการอพยพของคนจีนแต้จิ๋วเข้าสู่ประเทศไทย

ชาวจีนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนและจีนกว่างตุง ส่วนจีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำและจีนแคะนั้นเข้ามาภายหลัง ในสมัยอยุธยาชาวจีนอพยพเหล่านี้ นอกจากจะทำการค้า และเป็นพนักงานในกิจการค้าผูกขาดของหลวงแทบทุกระดับแล้ว บางคนยังได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนางสาขาอื่น ๆ เช่น แพทย์ ตูลาการ ล่ามและช่างฝีมือประจำราชสำนักอยุธยา นอกจากนั้น ยังประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลูกผัก ทำประมง ปลูกพืชไร่ ฯลฯ รวมทั้งอาชีพเกี่ยวกับการละเล่นมหรสพต่าง ๆ เช่น จั๋ว ซึ่งกลายเป็นส่วนสำคัญของพระราชพิธีหลวง และงานรื่นเริงที่สำคัญอื่น ๆ ของราชสำนักไทยมาแต่ครั้งนั้น (ภูวดล ทรงประเสริฐ.2547 : 63)

ต่อมาเงินแต้จิ๋วเริ่มอพยพเข้ามาและมียุคที่หลากหลายขึ้น ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา จนในที่สุดเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนมากกว่่าเงินฮกเกี้ยนและเงินกวางตุ้งที่เข้ามาอยู่ก่อน ที่สำคัญมีคนไทยเชื้อสายจีนบางส่วนได้เข้าร่วมในการกอบกู้อิสรภาพและร่วมสร้างบ้านแปงเมือง สร้างราชธานีแห่งใหม่ คือกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากนั้นได้เกิดการอพยพของชาวจีนขึ้นอีกหลายระลอก มีจำนวนประชากรจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก กระจายกันตั้งถิ่นฐานไปอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของไทยเป็นเวลายาวนานไม่ต่ำกว่าสองศตวรรษ

เหตุจูงใจที่ทำให้ชาวจีนอพยพย้ายเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากคือ รัฐบาลไทยมีนโยบายที่ดีในการดูแลผู้อพยพชาวจีน มิได้รังเกียจกีดกันชาวจีนในฐานะ "คนต่างด้าว" ยินดีรับชาวจีนเข้าสู่ระบบราชการ และอนุญาตให้แต่งงานกับหญิงไทยได้โดยเสรี เปิดโอกาสและให้สิทธิในการประกอบอาชีพบางประเภท ถือเป็นภาระอันประโยชน์อย่างยิ่งให้กับชาวจีน รัฐบาลไทยต้องการชาวจีนมาช่วยสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวจีนมีความรู้และประสบการณ์ทั้งทางด้านการค้าขาย การต่อเรือ การเดินเรือ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 2 ได้เริ่มว่าจ้างแรงงานชาวจีนมาทำงานโยธาให้แก่รัฐ แทนการใช้แรงงานไพร่เกณฑ์ตามแบบเดิม เพราะชาวจีน มีความอดทน ขยันขันแข็ง ขณะที่ไพร่นิยมทำไร่ไถนา หรือประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษของตนมากกว่า ในเวลานั้นชาวจีนยังไม่ถูกเกณฑ์แรงงานในระบบไพร่ ชาวจีนจึงมีเวลาประกอบอาชีพที่ตนถนัดและพอใจ ซึ่งนำไปสู่การสะสมทุนทรัพย์ ต่อ ยอดเป็นการสร้างหลักฐานของชาวจีนในเวลาต่อมา (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง. 2543:26)

สาเหตุของการอพยพของคนจีนแต้จิ๋วเข้าสู่ประเทศไทยเกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย จำแนกได้ดังนี้คือ ความไม่สงบภายในประเทศอันเนื่องจากภาวะสงคราม ผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำลง เกิดปัญหาข้าวยากหมากแพง และภัยธรรมชาติ อาทิ ภัยแล้ง อุทกภัย ภัยจากศัตรูพืชที่รุนแรง เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศของชาวจีน เมื่อแรกที่มีการเดินทางอพยพจะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือค่อย ๆ ททยอยมา ต่อมาจึงเป็นแบบคลื่นอพยพขนาดใหญ่ ประเทศที่เป็นจุดหมายหลักของชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเหล่านี้คือประเทศไทย จากสถิติของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ใน ค.ศ. 1967 ได้จำแนกผู้ที่มีเชื้อสายจีนออกเป็นพวก ๆ คือพวกที่มีเชื้อสายแต้จิ๋วมีอยู่ประมาณร้อยละ 56 พวกที่มีเชื้อสายจีนแคะมีอยู่ประมาณร้อยละ 16 พวกที่มีเชื้อสายจีนไหหลำมีอยู่ประมาณร้อยละ 12 พวกที่มีเชื้อสายจีนกวางตุ้งมีอยู่ประมาณร้อยละ 7 พวกที่มีเชื้อสายฮกเกี้ยนมีอยู่ประมาณร้อยละ 7 และพวกที่มีเชื้อสายจีนอื่น ๆ เช่นที่มาจากยูนนาน หึงโป เป็นต้น มีอยู่ประมาณร้อยละ 2 ของชาวจีนทั้งหมดในประเทศขณะนั้น (ภูวดล ทรงประเสริฐ. 2547: 366) จะเห็นว่ากลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วมีจำนวนประชากรจำนวนมากที่สุด

จุดมุ่งหมายหลักของคนจีนในการไปพึ่งทะเลหรือที่ในภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า "ก๊วยฮวง (过番)" คือไปทำมาหากิน หาเงินส่งกลับไปเลี้ยงดูครอบครัวที่แต้จิ๋ว มิได้มุ่งหมายไปตั้งหลักปักฐานมีครอบครัว การส่งเงินกลับบ้านเมืองคือหน้าที่ของจีนโพ้นทะเลทุกคน ซึ่งต่อมาแม้จะไปตั้งถิ่นฐานมีครอบครัว หรือมีภรรยาใหม่ ก็ยังมีหน้าที่ต้องรับภาระส่งเงินเลี้ยงดูครอบครัวที่เมืองจีน หากไม่ส่งทั้งที่มีฐานะพอจะส่งได้ถือเป็นความอกตัญญูร้ายแรงฐาน "ลืมรากเหง้า" (ถาวร สิกขโกศล. 2554 : 153)

คนจีนแต่จิวโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามายังประเทศไทย เมื่อมีจำนวนประชากรมากขึ้น มีความเข้มแข็งของชุมชนที่ชัดเจน มีการสร้างศาลเจ้า สมาคม โรงเรียน และสุสาน เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีการรวมกลุ่มกันตามตระกูลแซ่หรือภูมิลำเนาเดิม ก่อตั้งเป็นสมาคมเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนพวกเดียวกัน ถือหลักการเดียวกันว่า "คนแต่จิวไม่ช่วยคนแต่จิว แล้วใครจะช่วย" พลังการถือพวกอย่างเข้มข้นของจีนแต่จิวนี้เป็นเรื่องที่คนท้องถิ่นอื่นและจีนกลุ่มอื่นต่างยอมรับ (ถาวร สิกขโกศล. 2554 : 79) การเข้ามาอยู่ในต่างแดนของจีนแต่จิวโพ้นทะเล ได้ผลักดันให้คนเหล่านี้ต้องพยายามรักษาสายสัมพันธ์ (connection) กับคนพื้นเมืองชาวไทยในทุกระดับ ซึ่งได้กลายเป็นปัจจัยอันสำคัญในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจจนเป็นผลสำเร็จ เกิดการยอมรับของผู้คนทั่วไป ทำให้ในปัจจุบันคนจีนแต่จิวมีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ในประเทศไทย

ผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยเกือบทุกรายต่างมีทรรศนะไปในทิศทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกันว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีอัตราการกลายชาติจากจีนเป็นไทยสูงกว่าการกลายชาติของจีนในดินแดนอื่น ๆ ด้วยเหตุว่าผู้ปกครองและราษฎรชาวไทยได้รังเกียจหรือกีดกันคนจีนเหมือนผู้ปกครองและราษฎรในดินแดนอื่น นอกจากคนไทยและรัฐไทยจะไม่รังเกียจกีดกันคนจีนแล้ว ยังชื่นชมและยอมรับความขยันหมั่นเพียรหนักเอาเบาสู้ และความสามารถความเชี่ยวชาญหลายด้านของคนจีนอีกด้วย (ภารดี มหาขันธ. 2553 : 92)

วัฒนธรรมแต่จิวในฐานะกระแสหลักของวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ชาติมีสภาพและความเป็นอยู่ต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายและเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน มีความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตใจ วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคมและขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดั่งงามเหมาะสมแล้ว สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์และสังคมพัฒนาขึ้นโดยลำดับอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม มีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านเมืองอื่น เข้ามาตั้งรกรากและทำมาหากินในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก หนึ่งในจำนวนนั้นคือชาวจีน และกลุ่มชาวจีนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมไทยคือกลุ่มชาวจีนที่พูดภาษาแต่จิว คนไทยจึงคุ้นเคยกับวัฒนธรรมจีนแต่จิว ทำให้คนไทยโดยส่วนมากเข้าใจว่าวัฒนธรรมของจีนแต่จิวคือวัฒนธรรมของชาวจีนทั้งหมด ซึ่งนั่นหมายถึงความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไป แต่ในความเป็นจริงวัฒนธรรมของจีนแต่จิวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนเท่านั้น

ด้วยความที่จีนแต่จิวเป็นกลุ่มที่มีประชากรสูงสุดโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ทำให้ภาษาแต่จิวกลายเป็นภาษากลางที่ใช้ในการสื่อสารในหมู่คนจีนด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นจีนแคะ ไทหล่า กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน เมื่อต้องการค้าติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มจีนต่างภาษา ก็จะใช้ภาษาแต่จิวในการสื่อสาร นอกเสียจากคู่สนทนาสามารถใช้ภาษาจีนกลุ่มอื่นได้คล่อง ฉะนั้นภาษาจีนแต่จิวจึงเปรียบเสมือนเป็นภาษาที่สองในหมู่คนจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทยในอดีต ไม่ใช่ภาษาจีนกลางเช่นในปัจจุบัน ในอดีตคนจีนที่รู้ภาษาจีนกลางคือคนที่ได้รับการศึกษาใน

โรงเรียนที่มีการสอนภาษาจีนเท่านั้น ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้เรียนหนังสือจะไม่รู้ภาษาจีนกลาง เพราะไม่ใช่ภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร ผิดกับภาษาแต้จิ๋วซึ่งเป็นเสมือนภาษากลางของคนจีนในเมืองไทย เช่นเดียวกับภาษาจีนกวางตุ้งที่เป็นภาษากลางของคนจีนโพ้นทะเลในอีกหลายเมืองใหญ่ทั่วโลก สิ่งนี้จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมแต้จิ๋วกลายเป็นตัวแทนของภาษาและวัฒนธรรมจีนในประเทศไทย

วัฒนธรรมแต้จิ๋วโพ้นทะเลในไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบหลากหลายมาก โดยวัฒนธรรมแต้จิ๋วที่เป็นองค์ประกอบสำคัญได้แก่บริบทดั้งเดิมและดัดแปลงวัฒนธรรมในต่างแดนเข้ามาเป็นของตนเอง วัฒนธรรมที่มีหลายส่วนผสมกันในตัวนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมแต้จิ๋วเดิม เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่เฉพาะของจีนแต้จิ๋วโพ้นทะเล ส่งผลให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมไทย-จีนที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะในเรื่องของศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี ชาวจีนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของถิ่นที่เข้าไปพำนักอาศัยอยู่ได้เป็นอย่างดี โดยไม่กระทบต่อสิ่งที่เขายึดมั่น และดำรงในความเป็นเงินของตน

ในกระบวนการแลกเปลี่ยนของวัฒนธรรมไทยกับแต้จิ๋วนี้ภาษาน่าจะเป็นส่วนพื้นฐานที่สุด และสิ่งที่จำเป็นที่สุดเพื่อให้สื่อสารกันเข้าใจได้ ทั้งนี้เพราะชาวแต้จิ๋วเหล่านี้จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ของท้องถิ่นที่ตนมาอาศัยอยู่ให้เร็วที่สุด คนแต้จิ๋วจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นเพื่อจะได้สื่อสารกับคนเมืองได้ ในขณะที่คนพื้นเมืองเองที่ต้องติดต่อกับคนแต้จิ๋วก็จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาแต้จิ๋วด้วยเช่นกัน เกิดการหยิบยืมภาษาของกันและกันมาใช้จนกลายเป็นคำเฉพาะ เมื่อมีการใช้คำยืมเป็นเวลานาน คำยืมเหล่านั้นก็ค่อยๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งของภาษาของประเทศนั้นไปโดยปริยาย เกิดเป็นคำไทย-จีนแบบใหม่ขึ้นในสารบบประมวลคำ เราจะพบและได้ยินคำเหล่านี้ได้ทั่วไปในสังคมไทย คำไทยหลายคำเป็นคำยืมจากภาษาจีนแต้จิ๋ว เช่น โต๊ะ (桌) เก้าอี้ (交椅) ห้าง (行) ป้าย (牌) เจ็ง (井) เกี (假) เงินค่าต่ง (东水) เอี้ยน (显) ซี่ข้าว (四散) ยี่ปั่ว (二盘) ถั่วแก๊ (头家) โชห่วย (粗货) ไข่เต๋า (菜头) ฯลฯ ยังไม่รวมศัพท์หมวดอาหารอีกหลายคำที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนไทยไปแล้ว ในทำนองกลับกันก็มีคำยืมภาษาไทยที่ใช้ในภาษาจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย บางคำก็ผสมกับศัพท์แต้จิ๋วเดิมกลายเป็นคำที่ใช้กันเฉพาะคนจีนแต้จิ๋วในเมืองไทยเท่านั้น เช่น ตักลัก (达叻 ตลาด) ตักลักเกี้ย (达叻仔 ตลาดน้อย) เหล่าตักลัก (老达叻 ตลาดเก่า) เจียวตี้เอี้ย (昭帝爷 มาจากเจียวตี้ - เจ้าที่ เอี้ย - เจ้าพ่อ หมายถึงพระภูมิเจ้าที่) อวกหรืออ๊วก (越 วัด) เช่นย่านบุคโคล สะพานกรุงเทพ คนจีนแต้จิ๋วจะเรียกว่าอวกน้ำซุง (越南春) ซึ่งหมายถึงวัดบางน้ำซุง ที่เป็นวัดสำคัญในย่านนั้นนั่นเอง

ในเรื่องของอาหารการกินอาหารของชาวจีนแต้จิ๋วได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอาหารการกินของไทยโดยปริยายไปเรียบร้อยแล้ว เช่น ข้าวต้ม กวยเตี๋ยว กวยจั๊บ เต้าหู้ บ๊ะจ่าง เกี้ยว พะโล้ กุนเชียง ซิว๊ว เปาะเปี๊ยะ ฉะก๋วย เต้าฮวย ขนมกุยช่าย ขนมไข่เต๋าก้วย (ขนมหัวผักกาด) แฮ่กิ้น หื้อก้วย ขนมเปี๊ยะ น้ำเก๊กฮวย ฯลฯ นอกจากนี้คนไทยยังเรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากชาวจีนอีกด้วย คนไทยสมัยก่อนประกอบอาหารด้วยวิธีการต้ม ลวก ปิ้ง ย่าง ยำเป็นหลัก คนจีนนำกระทะเหล็ก หม้อต้ม และถังสำหรับนึ่งเข้ามา ทำให้คนไทยรู้จักวิธีการประกอบอาหารด้วยการทอด ผัด ตุ่นและนึ่ง หากเราศึกษาถึงวิวัฒนาการของอาหารไทยโบราณจะพบว่าวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารของไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะพืชผักนั้นจะเป็นพืชที่ขึ้นทั่วไปตามหัวไร่ปลายนา พืชผักเหล่านี้ นอกจากจะเป็นวัตถุดิบสำหรับใช้ประกอบอาหารแล้วยังก็เหมาะสำหรับรับประทานคู่กับน้ำพริก ป่น แก้ว ซึ่งเป็น

เครื่องจิ้มสำคัญที่ขาดไม่ได้ในมื้ออาหารของคนไทย แต่หลังจากมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้านอาหารการกินกับชาวจีน ทำให้มีพืชผักที่มาจากการเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายของเกษตรกรชาวจีน เข้ามาอยู่ในสำหรับอาหารและกลายเป็นอาหารตำรับไทยที่มีความหลากหลาย เช่น ผักคะน้า ผักกวางตุ้ง กะหล่ำปลี ผักกาดขาว ต้นหอม ผักขึ้นฉ่าย ผักตั้งโอ้ ฯลฯ

ในด้านศิลปะชาวแต้จิ๋วมีความโดดเด่นทางด้านงานศิลปะต่าง ๆ อาทิงานไม้แกะสลักแต้จิ๋ว (潮州木雕) ซึ่งถือเป็น 1 ใน 4 สุดยอดงานไม้แกะสลักของประเทศจีน เป็นของประดับตกแต่งที่เพิ่มความหรูหราในระดับให้กับอาคารบ้านเรือน ศาลเจ้า ศาลบรรพชน นอกจากนี้ในประเทศไทยช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีการสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ ช่างฝีมือชาวไทยที่หลงเหลือมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่เพียงพอต่อความต้องการ จำเป็นต้องอาศัยช่างฝีมือชาวจีนเพื่อช่วยในการก่อสร้าง ช่างชาวจีนโดยเฉพาะช่างชาวจีนแต้จิ๋วมีความชำนาญโดดเด่นในเรื่องการนำเครื่องกระเบื้องเคลือบมาประดับตกแต่ง โดยจะตัดกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำมาจัดเรียงให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ เช่น เทพเจ้า ขุนพล นางฟ้า สัตว์มงคล ใบไม้ ดอกไม้ และลวดลายมงคลตามคตินิยมของจีน คล้ายกับงานกระเบื้องโมเสก เรียกว่า "ข้า้อู" (嵌瓷) หรือ "ต๊ะเยี้ยว" (贴烧) ศิลปะแขนงนี้จัดเป็น 1 ใน 3 ของงานศิลปะการประดับตกแต่งอาคารสิ่งก่อสร้างแบบโบราณที่ถ่ายทอดกันในสกุลช่างแต้จิ๋วเท่านั้น มีพื้นฐานมาจากการวาดภาพ งานประดับกระเบื้องเคลือบลักษณะนี้มีปรากฏอยู่ในวัดสำคัญหลายวัด เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม วัดราชโอรสาราม วัดเทพธิดาราม วัดนางนอง วัดกัลยาณมิตร เป็นต้น

ทางด้านดนตรี ดนตรีแต้จิ๋วได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีในประเทศไทยมาช้านาน ตั้งแต่ดนตรีไทยเดิม ดนตรีลูกทุ่ง ดนตรีร่วมสมัย ซิมเป็นเครื่องดนตรีจีนที่เข้ามามีบทบาทในดนตรีไทย จึงมีเพลงซิมหลายเพลงที่เป็นเพลงทำนองจีนแต้จิ๋ว เพลงซิมเป๊ะฮวยฟ่ง เป็นเพลงที่แสดงทักษะความสามารถในการตีซิมของนักดนตรีได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีความไพเราะมาก เพลงไทยเดิมที่ต้นด้วยคำว่า "จีน" หลายเพลงเช่น จีนใจย่อ ก็เป็นเพลงที่มีเค้าทำนองมาจากเพลงสำเนียงแต้จิ๋ว แล้วยังเอาทำนองเพลงนี้มาแต่งเป็นเพลงลูกกรุงและเพลงโฆษณาอีกหลายเพลง เพลงลูกทุ่งซึ่งเป็นเพลงที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านก็มีหลายเพลงที่เกี่ยวข้องกับจีนแต้จิ๋ว ไม่ว่าจะหยิบทำนองจีนมาใส่เนื้อร้อง หรือว่าเอาคำในภาษาแต้จิ๋วมาแต่งเป็นเพลงที่สะท้อนถึงเรื่องราวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต โดยเฉพาะเรื่องความรักระหว่างหนุ่มสาวต่างเชื้อชาติต่างภาษา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนุ่มจีนพบกับสาวไทย แล้วยังมีเพลงแก้กันอีกด้วย เช่น เพลงแซ่ซ้อยลือเจ๊กนั้ง - ม่วยซ้า (สุรพล สมบัติเจริญ - ปัทมา ณ เวียงฟ้า) เพลงยิกเท้าเหลาะซัว - ม่วยหายซ้า (สุรพล สมบัติเจริญ - ปัทมา ณ เวียงฟ้า) หรือแม้กระทั่งเพลงลูกกรุงและเพลงร่วมสมัยที่มีทำนองแต้จิ๋วหรือใช้ภาษาแต้จิ๋ว เช่น เพลงรักโกหก (ดอน สอนระเบียบ) เพลงสมาคมตาชั้นเดียว(กากนั้ง) (โจอ้อบอย)

นอกจากนี้การที่ความเชื่อพื้นฐานทางศาสนาของคนไทยและคนจีนแต้จิ๋วมีความคล้ายคลึงโดยเฉพาะความเชื่อในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าคนไทยจะนับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ส่วนคนจีนนับถือพุทธศาสนาแบบมหายาน แต่หลักการพื้นฐานของทั้งสองนิกายยังคงมีร่วมกัน นอกจากนั้นความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ เทพารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง ของทั้งคนไทยและคนจีนก็ยิ่งสอดคล้องกันอีกด้วย ทำให้คนจีนมีส่วนสำคัญในการทะนุบำรุงรักษาและบูรณะซ่อมแซมวัดและศาลเจ้าท้องถิ่นให้อยู่ในสภาพดี และร่วมงานบุญงานกุศล จะเห็นว่าชาวจีนในชุมชนเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงใหญ่ในจัดงานประเพณีประจำปี ทำให้มีบรรยากาศการไหว้ทั้งแบบไทยและแบบจีน

อยู่ร่วมกันอย่างลงตัว สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมจีนแต่จิวที่แทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกระแสหลักในสังคมไทยอย่างกลมกลืน

พื้นฐานและการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทย-จีนผ่านพิธีกรรม

พิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์และกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพื่อให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน รวมถึงผลของการแสดงทางพฤติกรรม ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมา ความสำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมในสังคม พิธีกรรมจึงมีความหมายไปในเชิงพิธีการ หรือกิจกรรมเฉพาะกิจมากกว่า โดยทั่วไปพิธีกรรมที่พบในสังคมอาจจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ พิธีกรรมตามเทศกาล (festival) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับวงจรชีวิต (rite of passage) พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย.2548 : 87) คนจีนในฐานะ "ผู้นำเข้าทางวัฒนธรรม" จนเป็นที่ยอมรับกันในสังคมไทย พิธีกรรมที่ถูกประกอบขึ้นโดยคนจีนโพ้นทะเลในไทยเป็นไปตามวาระหรือเทศกาลของจีนโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลตรุษจีน เทศกาลห้วงเซียว เทศกาลเซ็งเม้ง หรือเทศกาลสารทจีน เป็นต้น แน่นนอนว่าพิธีกรรมในเทศกาลเหล่านี้จะถูกกระทำขึ้นในศาลเจ้าหรือศาสนสถานในชุมชน นอกเหนือไปจากการกระทำในบ้านเรือนของตนแล้วนั้น พิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามวาระหรือเทศกาลอันสำคัญต่าง ๆ นี้ล้วนมีที่มาจากถิ่นเดิมคือประเทศจีน และคนจีนในแผ่นดินใหญ่นั้นก็มีพิธีกรรมตามวาระหรือเทศกาลดังกล่าวเหมือนกัน ความแตกต่างหากจะมีอยู่ก็คงจะเป็นรายละเอียดของพิธีกรรมที่ย่อมขึ้นอยู่กับท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่า รายละเอียดของพิธีกรรมในท้องถิ่นจะไม่เหมือนกับในอีกท้องถิ่นนั่นเอง โดยที่สังคมจีนตั้งอยู่บนผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาล รายละเอียดจากความแตกต่างดังกล่าวย่อมมีมากมายเช่นกัน ในตัวของพิธีกรรมนี้ถือเป็นตัวขับเคลื่อนให้วัฒนธรรมจีนมีชีวิตอยู่ได้ต่อไปในประเทศไทย トラบเท่าที่กระบวนการในการผลิตซ้ำ (reproduction) ที่กระทำผ่านพิธีกรรมนั้นถูกสืบทอดต่อกันเรื่อยโดยไม่ขาดสาย

ประเทศจีนถือเป็นอารยประเทศที่สั่งสมระบบความคิดของตนมาเป็นเวลาช้านาน และมีอิทธิพลอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ระบบความเชื่อ แนวคิดหลักของสังคมจีน โดยทั่วไปมีที่มาจากระบบความคิดของสำนักปรัชญาขงจื้อ (Confucianism) ศาสนาเต๋า (Taoism) และพระพุทธศาสนาหายาน (Mahayana Buddhism) หล่อหลอมให้จีนมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง บนพื้นฐานของระบบคิดความเชื่อที่สะท้อนออกมาในรูปจิตสำนึก ทำให้เกิดลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมจีนบางประการ หากแต่การอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนโพ้นทะเลนั้นทำให้รูปแบบวัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป โดยอาจมีการปรับประยุกต์เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตทางสังคมในดินแดนใหม่ที่ตนอพยพเข้ามา ตัวอย่างเช่นในประเทศไทย คนไทยและคนจีนไม่รู้สึกร่างแตกต่างกันเรื่องศาสนาและความเชื่อ คนจีนเต็มใจที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับพุทธศาสนาแบบไทย จอห์น ครอบเฟิร์ด (John Crawford) ราชทูตอังกฤษที่เข้ามาประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น บันทึกไว้ว่า "คนจีน...ยอมรับนับถือศาสนาทันทีที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย..." "ไม่ว่าคนจีนจะนับถือศาสนาใดมาก่อน หรือว่าเขาจะมีศาสนาหรือไม่ คนจีนอพยพในประเทศไทยจะรับรูปแบบการนับถือศาสนาพุทธของพุทธศาสนิกชนไทย เข้าวัดทำบุญแบบคนไทย และใส่บาตรพระ คนจีน

บางคนยังบวชพระตามธรรมเนียมชายไทย ทั้ง ๆ ที่วิถีชีวิตแบบนี้ไม่เข้ากับนิสัยขยันขันแข็งไม่อยู่นิ่งของคนจีนก็ตาม แต่รูปแบบของวัฒนธรรมจีนโบราณที่ยังดำรงควบคู่อยู่กับวัฒนธรรมไทยยังปรากฏให้เห็น ได้แก่ พิธีบูชาบรรพบุรุษตามรากฐานของลัทธิขงจื้อ การฝังและพิธีการยุ่งยากทั้งหมดเกี่ยวกับที่ตั้งหลุมศพ การดูแลและการกราบไหว้บูชาสุสาน จากการศึกษาพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าในพุทธศตวรรษที่ 24 คนจีนในสยามได้ทำการเผาศพคนตายเหมือนคนไทยทั่ว ๆ ไป แทนการฝังศพ (สกินเนอร์. 2548 :132) การที่คนจีนยอมรับพิธีเผาศพแบบคนไทย นอกจากเหตุผลทางด้านค่าใช้จ่ายที่สูงมากแล้ว บางส่วนคนจีนก็รับความเชื่อของคนไทยในการฝังว่า เป็นการกระทำที่เหมาะสมสำหรับพวกที่ตายผิดธรรมดา เช่น ตายด้วยเคราะห์ร้ายหรืออุบัติเหตุ การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมเกี่ยวกับพิธีศพของคนจีนในประเทศไทยเป็นการกลืนลึกลงไปฝังแก่นของวัฒนธรรมจีน (ภารดี มหาขันธ์. 2553 : 95)

วัฒนธรรมจีนเดิมรับไม่ได้กับการเผาศพ และความนิยมในการฝังศพนั้นก็ยังมีมาและดำรงอยู่นับเป็นพันปีแล้ว แม้แต่ขงจื้อเองยังได้นำเอาพิธีกรรมในการฝังศพมาอธิบายถึงคุณธรรมด้านความกตัญญูในปรัชญาของเขา ขงจื้อ สอนให้บุตรหลานต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และเลี้ยงดูท่านอย่างดีเมื่อท่านแก่ชรา เพื่อทดแทนบุญคุณของท่าน เมื่อบิดา-มารดาเสียชีวิต บุตรหลานต้องทำพิธีศพตามประเพณีและฝังศพในที่ที่เหมาะสมดั่งนั้น ในด้านหนึ่งการฝังศพของวัฒนธรรมจีนจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งผู้เสียชีวิตไปโดยไม่มีหลุมฝังศพจึงนับเป็นเรื่องน่าเวทนาและยากแก่การยอมรับ เพราะไม่เพียงเป็นการตายด้วยความยากจนเท่านั้น หากแต่การที่จะมีหลุมฝังศพเพื่อให้ผู้สืบทอดสกุลไว้เคารพสักการะยังไม่อาจเป็นไปได้ สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้ยากในสังคมจีน เว้นแต่จะเกิดพิบัติภัยทางธรรมชาติที่ทำลายชีวิตผู้คนไปนับร้อยนับพัน (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2539 : 214)

ปัจจุบันนี้วัฒนธรรมและค่านิยมในเรื่องการฝังศพของประเทศจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลท้องถิ่นของจีนบางเมือง เช่นที่มณฑลเจียงซี ประกาศข้อกำหนดเรื่องการจัดการศพโดยระบุว่า ต้องทำการฃาปนกิจ หรือเผาศพเท่านั้น ห้ามกลบฝังเหมือนที่เคยทำตามกันมา การเผาศพเป็นทางเลือกเดียวของคนในพื้นที่ และที่สำคัญคือ ต้องไม่มีการกลบฝังศพ (zero burial) เพราะท้องถิ่นจีนต้องการให้เกิดการใช้งานพื้นที่/พื้นดินอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ประเด็นนี้ประชาชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน คงไม่สามารถกล่าวได้ว่า หากผู้เสียชีวิตไม่มีหลุมฝังศพเป็นเรื่องน่าเวทนาและยากแก่การยอมรับ ซ้ำให้เห็นว่าวัฒนธรรมยอมมีการเปลี่ยนแปลงได้

ถึงแม้ว่าคนจีนส่วนใหญ่จะได้ผสมกลมกลืนกับคนไทยทั้งในด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม แต่ก็มีบางส่วนที่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้เพราะในความรู้สึกภาคภูมิใจในสายเลือดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและจารีตประเพณีแบบจีนที่เก่าแก่และรุ่งเรืองมาช้านาน ว่าเป็นมรดกจากบรรพบุรุษที่ลูกหลานจะต้องรักษา สืบทอดและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ (ประชาชาติธุรกิจ. ม.ป.ป. 17-18) การถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมประเพณีจีนไปยังบุตรหลาน เพื่อให้มีการสืบสานต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสาย มีผู้ให้ทรรศนะว่าการที่ชาวจีนอพยพพยายามรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง เพราะความรู้สึกว่าเหวที่ต่ออพยพมาอยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอน ห่างไกลจากญาติมิตร ดั่งนั้นไม่ว่าจะอพยพไปอยู่ในดินแดนใดในโลกก็จะพยายามรวมตัวกันทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ค่านิยมของกลุ่มตน เพื่อสร้างความรู้สึกอบอุ่น และมั่นคงให้เกิดขึ้นในจิตใจ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่

เป็นการแปลกแต่ประการใด ที่เราจะพบเห็นพิธีกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเทศกาลของจีนที่ถูกประกอบขึ้นในทุกๆ ที่ ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวจีน

ดังนั้นพิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีจึงมีการเปลี่ยนแปลงผันแปรตามกระแสสังคมได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ เพื่อจะรักษาบทบาทหน้าที่ของตนให้สามารถอำนวยประโยชน์แก่มนุษย์ได้มากที่สุด การผสมผสานผ่านรูปลักษณ์ของวัฒนธรรมจีน-ไทยจึงเป็นการสร้างบทบาทใหม่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและคงอยู่ต่อไปได้ ส่วนชาวจีนที่ยังคงลักษณะความเป็นจีนแท้ ๆ ตามที่บรรพบุรุษของตนต้องการนั้น มีอยู่เพียงส่วนน้อยในชุมชนชาวจีนเท่านั้น

วัฒนธรรมที่ถือเป็นหัวใจหลักของทุกกลุ่มชาติพันธุ์จีนคือการสืบทอดวงศ์ตระกูลและการเทิดทูนบรรพชน ด้วยมีบรรพชนจึงมีตัวเรา ซึ่งเราต้องดำรงวงศ์เผ่าต่อไปไม่ให้สูญสิ้น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่กำเนิดและรักษาธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ในทุกเทศกาลและวาระโอกาสที่สำคัญ จะต้องมีการเช่นสรวงบูชาบรรพชน ด้วยมีความเชื่อมั่นว่า มีบรรพชนคุ้มครองให้ดำรงวงศ์ตระกูลให้รุ่งเรืองสืบต่อไป และที่สำคัญเป็นตัวอย่างแก่ลูกหลานในด้านการรักษ่วงศ์ตระกูล เคารพบรรพชน เมตตาอนุชน มีความเกื้อกูลกันทั้งในยามมีชีวิตและล่วงลับไป เป็นการ "ไหว้คนตายเพื่อให้อารมณ์ดี" หรือ "ไหว้คนตายให้คนเป็นดู" (ถาวร สิกขโกศล.2554: 150) เพื่อเชิดชูวงศ์ตระกูลและความกตัญญูอันเป็นคุณธรรมสำคัญของวงศ์ตระกูล ระบบวงศ์ตระกูลจีนแต่กำเนิดเหมือนกับจีนอื่นคือสืบสกุลทางข้างพ่อ ข้างแม่หรือยายแม้จะนับญาติ แต่ถือเป็นญาตินอกแซ่เป็นคนละตระกูลและไม่ถือเป็นครอบครัวเดียวกัน

ระบบครอบครัวของจีนนับจากตัวเองขึ้นไป 4 ชั่วคน ลงไป 4 ชั่วคน เป็น 9 ชั่วคนดังนี้ เทียด - ทวด- ปู่ - พ่อ - ตัวเอง- ลูก- หลาน - เหลน - ลื้อ ถ้าญาติใน 9 ชั่วคนนี้เสียชีวิต ผู้มีชีวิตอยู่ต้องไว้ทุกข์ให้ ชุดไว้ทุกข์มีต่างกันเป็น 5 แบบตามความเป็นญาติสนิท -ห่าง เรียกตามภาษาแต่กำเนิดว่า "โหงวฮก (五服) (ถาวร สิกขโกศล.2554 : 204) ตามวัฒนธรรมจีนเก่าญาติใน 9 ชั่วคนนี้ถือเป็น "ครอบครัวเดียวกัน" แต่ปกติจะเห็นกันอย่างมากแค่ ๕ ชั่วคน ไม่ว่าจะอยู่กันที่รุ่นก็ตาม ก็ถือเป็นครอบครัวเดียวกัน มีและใช้ทรัพย์สินร่วมกันตามระบบของส่วนกลางหรือที่คนไทยทั่วไปรู้จักกันว่า "ระบบกงสี" ส่วนคนร่วมแซ่ที่ใช้คำบอกลำดับรุ่นเดียวกัน (ปวยสู 辈序) ร่วมสายสกุลเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่หมู่บ้านเดียวกันหรือต่างเมืองกันก็ถือเป็น"กาก็นี้" (พวกเดียวกัน) แม้จะห่างกันเกินกว่า 9 ชั่วคน แต่ถือว่าร่วมสายสกุลเดียวกัน ในประเทศไทยระบบครอบครัวใหญ่เสื่อมไปมาก ญาติร่วมเทียดร่วมทวดไม่ค่อยถือเป็นครอบครัวเดียวกัน จึงเกิดมีคำเรียกญาติที่ร่วมทวดร่วมเทียดเดียวกันว่าญาติห่าง ๆ แทน วัฒนธรรมสืบวงศ์ตระกูลเป็นหน้าที่สำคัญของลูกหลานจีนแต่กำเนิดและชาวจีนทุกกลุ่ม เน้นที่ผู้สืบแซ่คือผู้ชายเป็นหลัก ในคำสอนของปรัชญาเมธีเม้งจื่อ (孟子) ปราชญ์คนสำคัญของจีน ยังได้กล่าวไว้ว่า "ความกตัญญูมี 3 ประการ ไร้ผู้สืบสกุลถือเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด" คนจีนแต่กำเนิดและคนจีนทุกกลุ่มจึงถือการแต่งงานเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในชีวิต งานแต่งงานจึงมีขั้นตอนและระเบียบแบบแผนพิธีการมากมาย เพื่อให้บ่าวสาวรับรู้และตระหนักในความสำคัญของชีวิตสมรส การจะหย่าร้างกันนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะพึงกระทำได้ ในวัฒนธรรมจีนแต่กำเนิดนั้นถือความมั่นคงในคู่ครองเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง เราจึงพบการหย่าร้างในครอบครัวของชาวจีนแต่กำเนิดน้อยมาก

นอกจากนี้ชาวจีนแต่กำเนิดยังมีความเชื่อ ในเรื่องผีสังเทวดา การถือเคล็ด โชคลางและข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย คล้ายกับความเชื่อของคนไทย ชาวจีนแต่กำเนิดเชื่อเรื่องพวกนี้มาก มีข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเรื่อง "ซง" คือความ

ขัดแย้งอันเป็นอุปสรรคอยู่มากมาย เรื่องการชงของธรรมเนียมแต่จิว จะพิจารณาเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการแต่งงานและพิธีศพเท่านั้น ไม่ใช่การแก่งตามกระแสชั้นนำของสื่อที่มีให้เห็นในปัจจุบันในช่วงตรุษจีนของทุกปี คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจะทำอะไรก็ต้องดูฤกษ์ยามเลือกเวลาที่ไม่ห้าม ไม่ชง มีการหลบเลี่ยงจนบางครั้งกลายเป็นความวุ่นวาย ทำให้เกิดอุปสรรคแก่กิจกรรมที่ควรกระทำ ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้จัดเป็นไปในทางมกมาย แต่ก็ปรากฏให้เห็นอย่างเข้มข้นในวิถีชีวิตของครอบครัวของชาวจีนแต่จิวโดยทั่วไป แต่การถือเคล็ดหรือโชคกลางนั้นก็มีข้อดี กล่าวคือการถือเคล็ดหรือโชคกลางในเวลาสั้น ๆ อย่างขมงวดนี้ เป็นการฝึกวินัยไปด้วยในตัว แต่พอพ้นช่วงถือเคล็ดแล้วก็จะทำงานกันจริงจังด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ถือโชคกลางหรือคอยโชคกลางใด ๆ

ในหนึ่งปีชาวจีนแต่จิวมีเทศกาลสำคัญตามประเพณี 8 เทศกาล รวมเรียกว่า “เตี้ยจิวสี่นี้เป็ยโจย” (潮州时年八节) ประกอบด้วย 1.ชุงโจย (春节) คือวันตรุษจีน ชาวแต่จิวมักเรียกกันว่า “ก้วยนี้” หรือ “ก้วยนี้” (过年) 2.ห่งเวงเซียว (元宵) 3.เซ็งเม็ง (清明) 4.ตวงงัวว (端午) หรือเทศกาลไหว้ขนมจ่าง ชาวแต่จิวนิยมเรียกว่า “โห่งเวงเวงโจย” (五月节) 5.ตงงัวว (中元) ภาษาไทยเรียกว่า “สารทจีน” ส่วนภาษาแต่จิว มักเรียกว่า “ซิกหเวงปะว” (七月半) หมายถึงสารทกลางเดือนเจ็ด 6.ตงชิว (中秋) คือเทศกาลไหว้พระจันทร์ 7.ตงโจย (冬节) สารทไหว้ขนมบัวลอย หรือขนมอี๋ และ 8.ต้อเส็ก (除夕) วันส่งท้ายปีเก่าของจีนรวมเป็นแปดเทศกาล เทศกาลเหล่านี้ชาวจีนแต่จิวยังคงสืบทอดปฏิบัติและรักษาไว้ได้ดี เป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวจีนแต่จิวในเมืองไทยลูกหลานจีนแต่จิวบางส่วนยังคงรักษาเทศกาลสำคัญทั้งแปดนี้ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เทศกาลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คน การดำเนินชีวิตของคนนั้นขึ้นอยู่กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นเบื้องต้น ดังนั้นประเพณีในเทศกาลจึงให้ความสำคัญแก่ความสมดุลกลมกลืนของชีวิต ประเพณีในเทศกาลสำคัญแปดเทศกาลของลูกหลานชาวจีนแต่จิวในไทยเหลือการเช่นไหว้เป็นหลัก รองไปเป็นกิจกรรมการกุศล กิจกรรมประจำเทศกาล และกิจกรรมเฉลิมฉลองยังเห็นได้ชัดในเทศกาลตรุษจีน เทศกาลอื่นมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ในความเป็นจริงแล้ววัฒนธรรมตลอดจนประเพณีนี้ มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ย่อมจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความต้องการของสังคมในแต่ละยุค แต่ต้องมีความสืบเนื่องจากอดีต เป็นห่วงโซ่เชื่อมอดีต ปัจจุบันอนาคต และยังคงสืบทอดแบบแผนของบรรพชน โดยยึดหลักการเดิมไว้เป็นแกน

ชาวจีนแต่จิวตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังของจีนเป็นต้นมา ได้รับการกล่อมเกลามาจากสำนักปรัชญาขงจื้อ (儒家) ทำให้เป็นคนสุขุมละเอียดอ่อน ประณีต ฉลาด หลักแหลม มีไหวพริบปฏิภาณสูง มีนิสัยกล้าเสี่ยงภัย กล้าได้กล้าเสีย อยู่กับความจริง ปรับตัวยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ได้เก่งมาก แต่ก็ไม่ทิ้งอุดมการณ์ของตน ถือเป็นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน ที่มีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์เฉพาะตนไม่เหมือนใคร ถึงแม้ว่าชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลจะอพยพย้ายถิ่นฐานไปที่ใดก็ตาม หากแต่คือยังคงมีจิตสำนึกอันเข้มแข็งต่อวงศ์ตระกูลเปี่ยมกตัญญู มุ่งสร้างเกียรติคุณ เชิดชูบรรพชน เข้มแข็งสามัคคี รักพวกพ้อง ใฝ่จริยอารยะ อารมณ์น้ำใจ รักและให้เกียรติผู้คน เติบโตทางการศึกษา ขยันเรียนอย่างไม่รู้จักเหนื่อยยาก จิตวิญญาณ นิสัยและบุคลิกภาพดังกล่าวนี้ สามารถเห็นได้จากวิถีชีวิต ศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณีของจีนแต่จิวอย่างชัดเจน ด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ทำให้คนไทยโดยทั่วไปรับรู้แล้วเข้าใจว่าวัฒนธรรมของชาวจีนแต่จิวคือภาพรวมของวัฒนธรรมจีนทั้งหมด

ประเพณีในวงจรชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในประเทศไทย

ประเพณีในวงจรชีวิต เป็นกิจกรรมที่บุคคลทั่วไปถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตลอดชีวิต นับตั้งแต่กำเนิดจากครรภ์มารดาจนกระทั่งแตกดับไปจากโลก ประเพณีแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามในเผ่าพันธุ์ตน มีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นสัญลักษณ์ชี้แนะให้เข้าใจสาระสำคัญของชีวิต เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน และเป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประเพณีเกิดจากทัศนคติ ค่านิยมของคนในสังคม ทำให้เกิดการกระทำที่คนในสังคมนั้นเข้าใจว่าจะช่วยให้พ้นทุกข์และได้รับความสุขจากการที่เรากระทำต่าง ๆ คือพิธีกรรมในประเพณีนั่นเอง (ประชิด สุกฤษณ์พัฒน์.2546 :71) ในสังคมไทยประเภทของประเพณี สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ประเพณีส่วนบุคคลหรือที่เรียกกันว่าประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น ประเพณีทำขวัญเดือน พิธีเปลี่ยนผ่านวัย แต่งงาน วันเกิด งานศพ ฯลฯ

2. ประเพณีส่วนชุมชน ประเพณีที่คนในสังคมได้ปฏิบัติกันมาเป็นส่วนรวม ส่วนใหญ่เป็นประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับศาสนาและลัทธิความเชื่อ เช่น ตรุษจีน แข็งเม้ง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ กินเจ ฯลฯ

3. ประเพณีส่วนรัฐบาล ประเพณีที่รัฐบาลจัดขึ้น รวมทั้งพระราชพิธีต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามแบบโบราณราชประเพณีหรือตามที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้จัดขึ้น

ครอบครัวชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเล และคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวเป็นจำนวนมากก็ยังคงรักษาและสืบทอดประเพณีดั้งเดิมของตนเองไว้ได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นประเพณีส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับชีวิต และประเพณีส่วนชุมชน พวกเขายังคงสืบทอดและปฏิบัติกันเรื่อยมา แม้ว่าจะมีรูปแบบพิธีกรรมที่ผิดแผกไปจากเดิมบ้าง แต่ก็ยังคงยึดในหลักและแก่นแห่งการปฏิบัติแบบเดิมเป็นส่วนใหญ่ ระเบียบประเพณีโดยทั่วไปของชาวจีนแต่จิว ที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การแต่งงาน การตาย มีส่วนคล้ายกับกลุ่มจีนอื่น แต่ที่เด่นและน่าสนใจเป็นพิเศษของชาวจีนแต่จิวคือ ประเพณีการเปลี่ยนผ่านวัย จากวัยเด็กเป็นวัยผู้ใหญ่ ประเพณีนี้เรียกตามภาษาจีนแต่จิวว่า "ซุกฮวยฮี้ (出花园)" แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า "ออกจากสวนดอกไม้" ชาวจีนแต่จิวถือว่าเด็กชายและหญิงเมื่ออายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ เข้าสู่วัยหนุ่มสาว ควรเลิกเล่นในสวนดอกไม้ และต้องออกจากสวนดอกไม้เพื่อเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์หลัก เพื่อต้องการปลูกจิตสำนึกให้เด็กที่เริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่น เห็นความสำคัญของตนเอง รับรู้ที่จะมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ต่อตนเอง และครอบครัว เพื่อเตรียมตัวเตรียมใจ พร้อมทั้งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่มีคุณภาพ ชาวจีนแต่จิวจึงได้จัดมีพิธีแสดงตนเป็นผู้ใหญ่ให้กับเด็กขึ้นเพื่อแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้เด็กได้ตระหนักในการเปลี่ยนผ่านวัยของตน พ่อแม่ชาวจีนแต่จิวเมื่อถึงวัยที่บุตร-ธิดาของตนอายุครบตามเกณฑ์ที่กำหนด ก็จะกระทำพิธีออกสวนดอกไม้ให้บุตร-ธิดาของตน พิธีนี้จะถูกจัดขึ้นในวันที่ 7 เดือนเจ็ดตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ชาวแต่จิวกำหนดให้วันนี้เป็นวันเกิดของแม่ซื่อ (กงฟัว 公婆) เทวนารีผู้คุ้มครองและอุปถัมภ์เด็ก ในคติความเชื่อท้องถิ่นของชาวจีนแต่จิวเชื่อว่า เด็กทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 15 ปีจะมีแม่ซื่อคอยคุ้มครองอุปถัมภ์ การไหว้แม่ซื่อในประเพณีออกสวนดอกไม้นั้น ถือเป็น

เป็นการไหว้เพื่อระลึกในบุญคุณและขอบคุณที่แม่ซื้อได้คุ้มครองเด็กให้เติบโตใหญ่มาจนถึงวัยสิบห้าปี เป็นการไหว้ขอบคุณรอบสุดท้าย ซึ่งหลังจากนี้เด็กก็จะเข้าสู่การเปลี่ยนผ่านวัยจากเด็กเข้าสู่ผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ สามารถดูแลตนเองตลอดจนสามารถพึ่งพาตนเองและดูแลคนในครอบครัวได้ ประเพณี"ซุกฮวยฮั้งหรือประเพณีการออกสวนดอกไม้" เป็นประเพณีเก่าแก่ที่คนแต้จิ๋วถือปฏิบัติกันมาตลอดกว่า 700 ปี (อตุลย์ รัตนมันเกษม.2558 : 275) ชาวจีนแต้จิ๋วในอำเภอเถ่งไฮ้ และเตี้ยฮัง ในคืนก่อนวันประกอบพิธี จะให้ผู้เข้าประกอบ พิธีอาบน้ำที่แช่ด้วยใบไม้และดอกไม้ 12 ชนิด วันทำพิธีต้องใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ สวมเกี้ยวสีแดง ผูกเอี๊ยม ไก่ที่จะนำมาประกอบพิธีก็จัดแยกตามเพศของผู้เข้าพิธี เด็กชายใช้ไก่ตัวผู้ เด็กหญิงใช้ไก่ตัวเมีย ในเขตอำเภอเหยี่ยวเพ้ง ก็มีการอาบน้ำแช่กิ่งของต้นไม้มงคลเช่นกันในคืนวันก่อนเข้าพิธี วันพิธีในช่วงต้นพ่อแม่จะเตรียมอาหารมื้อพิเศษคือต้มเครื่องในหมู ที่มีทั้ง ใส้ กระเพาะตับ ไต หัวใจ ทำน้ำแกงใส่น้ำตาลเล็กน้อยให้ลูกกิน โดยแฝงความนัยในทำนองเปลี่ยนเครื่องในทั้งชุดเสมือนการเปลี่ยนความคิดจิตใจให้เป็นผู้ใหญ่ หลังจากนั้นก็จะทำพิธีไหว้แม่ซื้อ โดยของไหว้ก็จะเหมือนของไหว้ในพิธีเช่นไหว้เจ้าทั่ว ๆ ไปของชาวจีนแต้จิ๋ว มีเนื้อสัตว์สามชนิด (三牲) ที่ขาดไม่ได้คือไก่ ไตกิกหรือส้ม สื่อความหมายถึงความเป็นสิริมงคล ขนมน้ำชา กระดาษเงินกระดาษทอง การไหว้แม่ซื้อนั้นจะทำกันที่บ้านหรือศาลเจ้าก็ได้ พิธีกรรมไหว้แม่ซื้อหากกระทำที่บ้านจะประกอบพิธีภายในห้องนอนของเด็ก โดยเริ่มจากจัดวางของเซ่นไหว้ทั้งหมดลงไว้บนกระดังไม้ไผ่สาน จากนั้นก็จะทำการอัญเชิญกระถางรูปของ "แม่ซื้อ" มาวางบนลงบนเตียงนอนของเด็ก ให้เด็กคุกเข่ากราบไหว้ที่หน้ากระดัง ขอขอบคุณที่คุ้มครองรักษาดูแลตน หลังจากนั้นให้เด็กกระโดดข้ามกระดังที่เต็มด้วยของไหว้นี้ กระโดดไปมาหลาย ๆ รอบ ระหว่างกระโดดนั้น มารดาของเด็กก็จะคอยกล่าวคำมงคลอวยพรให้ได้ตลอดเวลา หลังจากนั้นลาของไหว้แล้วนำเครื่องกระดาษพร้อมเก็บกำนรูปในกระถางรูปไปเผา ถือเป็นการไหว้ส่งและอำลาแม่ซื้อเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีไหว้กวงพั้วหรือแม่ซื้อ ประเพณีการออกสวนดอกไม้หรือซุกฮวยฮั้งของชาวจีนแต้จิ๋วนี้ ในแต่ละหมู่บ้านมีรายละเอียดขั้นตอนปลีกย่อยแตกต่างกันไป แต่สาระสำคัญของพิธีนี้ที่เหมือนกันคือ จัดเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการก้าวข้ามเปลี่ยนวัย ให้เด็กได้ตระหนักถึงความสำคัญของอายุและวัยที่เพิ่มขึ้น

ในประเทศไทยปัจจุบันที่วัดมังกรกมลาวาสได้มีการจัดประเพณีพิธีออกสวนดอกไม้รวมร่วมกันให้กับลูกหลานชาวจีนแต้จิ๋วในเขตกรุงเทพฯและใกล้เคียง ธรรมเนียมหลังจากพิธีไหว้แม่ซื้อแล้วเสร็จบางครอบครัวก็จะจัดเลี้ยงกันเองภายในครอบครัว เป็นงานเลี้ยงที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับ "ผู้ใหญ่คนใหม่" ของครอบครัว ในครอบครัวที่พิธีพิธีกันจะจัดอาหารไว้ถึง 12 อย่าง ที่ขาดไม่ได้คือไก่ต้ม นอกนั้นก็ยังมีต้มหมูและไข่มต้มย้อมสีแดง ส่วนผักก็จะมีต้นกระเทียม ขึ้นฉ่าย ต้นหอมและเกาฮอง ซึ่งเป็นผักพื้นเมืองในเขตแต้จิ๋ว การให้ผู้ใหญ่คนใหม่กินผัก 4 ชนิดนี้มีนัยยะคือการถือเคล็ดมงคลตามชื่อของผัก ต้นกระเทียม ในภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า "สิ่ง (蒜)" ไปพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่า คำนวณหรือคิดอ่านวางแผน (算) อวยพรให้รู้จักคิดอ่าน ฉลาดหลักแหลม กินขึ้นฉ่าย ในภาษาแต้จิ๋ว "ขึ้นฉ่าย (芹菜)" ไปพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่าขยันขันแข็ง มีมานะพากเพียร (勤) เมื่อกินขึ้นฉ่ายแล้วก็จะต้องขยันขันแข็ง ต้นหอมในภาษาจีนแต้จิ๋วไปพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่าฉลาดหลักแหลมเมื่อกินต้นหอมแล้วก็จะได้มีสติปัญญาที่ฉลาดหลักแหลม ส่วนผักชนิดสุดท้ายคือ "เกาฮอง (厚合)" ผักนี้ไปพ้องกับคำที่มีความหมายว่า เป็นที่รักหรือชื่นชอบ (与人人合得来) ผู้ใหญ่คนใหม่เมื่อกินผักนี้ไปแล้วก็จะได้มีแต่คนรักและเมตตา อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

โก๋ต้มเป็นอาหารที่สำคัญและขาดไม่ได้ในประเพณีนี้ ธรรมเนียมแต่จิวผู้ที่เข้าพิธีชุกฮวยฮั้ง ต้องนั่งหัวโต๊ะ และกิน "หัวโก๋" (ตามจริงแล้วเพียงแค่กัดหัวโก๋พอเป็นพิธี) และบุตรชายเท่านั้นที่มีโอกาสได้กิน "หัวโก๋" โดยจะใช้โก๋ตัวผู้ แต่ในบางท้องถิ่นในแถบแต่จิวก็ให้ลูกสาวกิน "หัวโก๋" ด้วยเช่นกันแต่ต้องเป็นโก๋ตัวเมีย ถือเป็นสิทธิ์พิเศษของเจ้าของงานเลี้ยง และสิทธิ์พิเศษอีกอย่างคือ ในการรับประทานอาหารมือนั้นจะได้ลงมือกินอาหารแต่ละจานเป็นคำแรกก่อนทุกคน ประเพณีการกินหัวโก๋นี้มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยราชวงศ์หมิง ที่เมืองไห่เอี้ยง (海阳县) ของแต่จิว (ปัจจุบันคืออำเภอเตี้ยอ้ง 潮安县) มีบุรุษคนหนึ่งนามว่า ลี้มโต๋คิม (林大钦) เป็นชายหนุ่มที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความเป็นเลิศในด้านอักษรศาสตร์ และบทกวีโบราณต่าง ๆ วันหนึ่งหนุ่มแซ่ลี้มนายนี้อับอายไปแต่งกลอนวรรคต่อจากที่ผู้เฒ่าท่านหนึ่งแต่งค้างไว้ เมื่อผู้เฒ่าท่านนั้นได้อ่านวรรคที่ลี้มโต๋คิมแต่งต่อก็ถูกอกถูกใจเป็นยิ่งนัก ถึงกับกล่าวชมไม่ขาดปาก และได้มอบโก๋ตัวผู้ให้หนึ่งตัวเพื่อเป็นของกำนัล เมื่อโต๋คิมกลับบ้าน ก็ได้นำโก๋ตัวที่ได้รับมานี้ประกอบเป็นอาหารเย็นในค่านั้น ระหว่างการรับประทานอาหารค่านั้น มารดาของเขาก็ได้กล่าวชื่นชมบุตรชายที่มีความสามารถอีกคำรบ จึงได้ให้หัวโก๋ที่เป็นอาหารในมือนั้นมอบเป็นรางวัลพร้อมทั้งกล่าวอวยพรให้บุตรชายสอบได้จอหงวน (ลักษณะของหัวโก๋ที่มีหงอน ชาวจีนแต่จิวมองว่าหงอนบนหัวโก๋นี้คล้ายกับหมวกของขุนนางที่มียศ มีตำแหน่ง จึงถือเป็นสัญลักษณ์มงคลประการหนึ่ง) จำเนียรกาลต่อมาลี้มโต๋คิมก็สอบได้เป็นจอหงวนตามที่มารดาของตนได้อวยพรไว้ และเป็นจอหงวนเพียงผู้เดียวในประวัติศาสตร์ของเมืองแต่จิว ลี้มโต๋คิมเกิดระหว่างปี ค.ศ.1510 ถึง 1544 เป็นจอหงวนในรัชสมัยจักรพรรดิเกียเจ๋ง (嘉靖) ปีที่ 10 แห่งราชวงศ์หมิง ชื่อรอง เก้งฮู (敬夫) ฉายาตั้งโพ่ว (东莆) เป็นคนหมู่บ้านซัวเตา ตั้งโพ่วโตว อำเภอไห่เอี้ยง (海阳县东莆都山兜村) เกิดปี ค.ศ.1532 อายุ 21 สอบได้จอหงวน ปี ค.ศ.1540 มารดาของเขาเสียชีวิต ลี้มโต๋คิมเสียใจมากถึงขนาดตรอมใจ และเริ่มป่วยกระเสาะกระแสะเรื่อยมา เนื่องจากความรู้สึกผิดว่าตนยังไม่ได้ทดแทนคุณมารดาได้ดีพอ ในปี ค.ศ. 1544 "ลี้มโต๋คิม" จอหงวนหนึ่งเดียวของเมืองแต่จิวก็ได้เสียชีวิตลงอย่างสงบด้วยวัยเพียง 35 ปี (潮州市人民政府.2012 : Online) ธรรมเนียมการกินหัวโก๋นี้จึงกลายเป็นธรรมเนียมสำคัญที่ขาดไม่ได้ในประเพณีชุกฮวยฮั้ง โดยสื่อความหมายอวยพรให้ผู้เข้าพิธีนั้นประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน เต็บโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านช่วงวัย เสมือนการตอกย้ำให้เด็กเข้าใจในวัยและหน้าที่ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว การจะมัววิ่งเล่นสนุกสนานเหมือนเมื่อครั้งเยาว์วัยนั้นจำต้องเลิกไป เพราะสถานภาพและบทบาทของตนได้เปลี่ยนไป เด็กชาวแต่จิวทุกคนเมื่อผ่านพิธีนี้แล้วจะมีสิทธิและหน้าที่ในทุกด้านอย่างผู้ใหญ่คนหนึ่ง

ประเพณีในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวนอกจากประเพณีออกสวนดอกไม้หรือชุกฮวยฮั้งที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวแล้ว ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตในหลากหลายมิติ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นประเพณี การทำขวัญเดือน การหมั้น การแต่งงาน การดูฤกษ์ยาม งานศพ งานจิว การไหว้ขอขมาเทพเจ้าในช่วงปลายปี และการเซ่นไหว้ในเทศกาลต่าง ๆ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ความหมายและความสำคัญในวิถีชีวิตแตกต่างกันไป สะท้อนและสำแดงตัวตนความเป็นแต่จิวได้อย่างดียิ่ง

บทสรุป

คนจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยห้ำกลุ่มใหญ่ กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วมีจำนวนประชากรมากที่สุด วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนั้นจึงปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในสังคมไทย และมีอิทธิพลกับคนไทยมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ภาษา อาหาร พิธีกรรม ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ จนทำให้คนไทยหลายต่อหลายคนเข้าใจและมองว่าวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว คือตัวแทนของวัฒนธรรมจีนทั้งหมด ในปัจจุบันมีคนไทยจำนวนมากได้ศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมจีนผ่านการเรียนภาษาจีนและจากสื่อต่าง ๆ ทำให้เข้าใจและรับรู้ว่ามีคนเป็นเพียงจีนกลุ่มน้อยในจีน แต่ก็ยิ่งใหญ่ด้วยชื่อเสียงที่โด่งดังไปทั่วประเทศจีนและทั่วโลก ไม่เป็นรองจีนอื่นที่มีคนมากกว่า คนแต้จิ๋วยิ่งใหญ่ด้วยสติปัญญา ความปรารถนาเรื่องปรีชา ความรู้ความสามารถ และความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง มีภาษาและศิลปวัฒนธรรมของตัวเองโดดเด่นเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในประเทศไทยมีคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งเป็นลูกหลานของชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จในอาชีพและหน้าที่การงาน พวกเขาเหล่านี้มีบทบาทต่าง ๆ ที่สำคัญในสังคมไทย และยังเป็นอีกหนึ่งกำลังในการร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาความเจริญของประเทศไทยอีกด้วย

บรรณานุกรม

- ชัชวาลย์ นิรมิตวิจิตร. (2546) เกียรติประวัติชาวไทยเชื้อสายจีน. กรุงเทพมหานคร : อินฟอรมีเดียแอนด์พับลิเคชั่น.
- ด้วนลีเซิง. (2534) "การค้นคว้าขั้นต้นเกี่ยวกับเรื่องเมืองจางหลินของอำเภอเจียงหย่า เรือหัวแดง และการอพยพไปอยู่สยามของคนแต้จิ๋ว" สุภาวงศ์ จันทวานิช บรรณาธิการ ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิภาคอื่น ๆ เดิมทีเขา
 ชัน : สมัยที่หนึ่งท่าเรือจางหลิน (2310-2393) หน้า 20. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554) แต้จิ๋ว : จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557) เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ประชาชาติธุรกิจ. (ม.ป.ป.) พลิกตำนานต้นเค้ 50 แห่ง. กรุงเทพมหานคร : ประชาชาติธุรกิจ.
- ประชิด สุกุมพัฒน์. (2546) วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร : ภูมิปัญญา
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2545) The Overseas Chinese. : ลอดลายมังกรโพ้นทะเล. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547) จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : แบรินด์เอจ.
- ภารดี มหาขันธ์. (2554) ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี : วิถีและพลัง.ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา
- ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2543) จากอาสาถึงหย่าฉำฉำคนกวางตุ้งกรุงสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
 ร้านนายอินทร์.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล, สุภาวงศ์ จันทวานิช บรรณาธิการ. (2539) ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและภูมิภาคอื่น ๆ เดิมที
 เขาชันสมัยที่ 2 ท่าเรือชานไหว ค.ศ.1860-1949. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548) วัฒนธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2548) สังคมจีนในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. (พรรณณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ .แปล).

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2557) คนแต่จิว. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2558) วัฒนธรรมแต่จิว. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว

潮州市人民政府. (2012) 潮籍名人. (Online) Available : <http://www.chaozhou.gov.cn>

	Name and Surname (姓名) : Thantakron sangkapipattanakul
	Highest Education (最高学历) : Master's degree
	University or Agency (任职院校或单位) : Huachiew Chalermprakiet University
	Field of Expertise (专业领域) : Modern Chinese Literature
	Address (地址) : Huachiew Chalermprakiet University 18 18 Debaratna Rd, Bang Chalong, Bang Phli District, Samut Prakan 10540